
КОГНІТИВНА ЛІНГВІСТИКА ТА ПРАГМАТИКА

Отримано: 16 лютого 2020 року

Прорецензовано: 17 лютого 2020 року

Прийнято до друку: 20 лютого 2020 року

e-mail: baranovska8719@gmail.com

DOI: 10.25264/2519-2558-2020-10(78)-13-16

Барановська О. Д. Предикатно-аргументна структура емотивних дієслів англійської мови. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2020. Вип. 10(78). С. 13–16.

УДК: 811.111'367.625'37

Барановська Ольга Дмитрівна,
Львівський національний університет імені Івана Франка

ПРЕДИКАТНО-АРГУМЕНТНА СТРУКТУРА ЕМОТИВНИХ ДІЄСЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Стаття присвячена дослідженню категорії емотивності дієслівних одиниць в лексико-семантичній системі англійського дієслова. Визначено предикатно-аргументну структуру дієслів, які позначають емотивний стан. Охарактеризовано еволюцію методів дослідження даної лексики, представлено основні поняття когнітивної граматики, зокрема, визначено умови, за яких реалізуються граматичні конструкції. Розглянуто класифікацію дієслів відповідно до їх синтаксичних структур, враховуючи співвідношення суб'єкта та об'єкта. У результаті аналізу описано ознаки дієслів емотивного відношення та каузативних дієслівних лексем. Зіставлено предикатно-аргументну структуру дієслівних одиниць, що виражають емотивність в англійській та українській мовах.

Ключові слова: емотивні дієслова, предикатно-аргументна структура, когнітивна граматика, фрейм, Експеріенсер.

Olga D. Baranovska,
Ivan Franko National University of Lviv

PREDICATE- ARGUMENT STRUCTURE OF EMOTIVE VERBS IN THE ENGLISH LANGUAGE

*This paper seeks to explore the category of emotiveness of the verb units in the lexico-semantic system of the English verb. The article characterizes the evolution of methods in this investigation of lexical units, basic notions of cognitive grammar, in particular. The predicate-argument structure of the verbs that designate emotive states has been defined. The conditions for the realization of grammatical structures have been presented. The survey studies the classification of the verbs according to their syntactic constructions, taking into account the relation of the subject and the object. As a result, the investigation highlights the features of the verbs that denote emotional relations and causatives. Experiencer argument, which can perform different syntactic functions, is an indispensable prerequisite for the predicate-argument structure of English emotive verbs. The algorithm for this analysis has been suggested. The predicate-argument structure of verb units expressing emotions in English and Ukrainian has been compared. Similar deep semantics of emotive verbs in English and Ukrainian finds a distinct expression in the surface structure, favouring different syntactic structures. A significant number of emotive verb units are expressed by intransitive, reflexive verbs with a postfix – *sva* in Ukrainian, while the constructions with adjectives and participles are characteristic of English.*

Key words: emotive verbs, predicate- argument structure, cognitive grammar, frame, Experiencer.

Важко переоцінити значимість когнітивної лінгвістики (У. Чейф, Ч. Філлмор, Дж. Лакофф, Р. Ленекер, Р. Джекендофф, Л. Талмі, С. Кемпер) у розумінні дієслів з емотивним забарвленням в лексико-семантичній системі мови. Одне з основних тверджень когнітивної лінгвістики – мовні навички не є автономними, а функціонування мови розглядається через площину пізнавальної діяльності. Когнітивісти представляють емотивні явища з двох позицій: ономасіології та семасіології [12, с. 4]. Ономасіологія передбачає дослідження концептуальної метафори та метонімії. Семасіологія, відповідно до Р. Ленекера, зосереджується на описі значення окремих лексем, трактованих як концептуальна основа та профіль, змодельований на цій основі конкретними виразами. Отже, мета цієї статті – охарактеризувати емотивні дієслівні одиниці на семантично-синтаксичному рівні, відтворити алгоритм аналізу цієї лексики у площині когнітивної граматики, відтак порівняти результати спостережень в українській та англійській мовах.

Р. Ленекер, один з основоположників когнітивної лінгвістики та засновник когнітивної граматики, стверджує, що когнітивні процеси є явищем, яке зумовлює появу граматичних структур. Мова ж виступає як сукупність символічних одиниць (*символів/знаків*) – поєднання семантичних та фонологічних одиниць. На протипагу досліджень виключно лінгвістичних одиниць, які існують на кожному рівні мови (фонем, лексем та навіть речень), мається на увазі комплексне вивчення лексики та синтаксису, використовуючи набір схем образів (*set of image schemas*), описаних як схематизовані взірці досвіду [9, с. 32]. У даному випадку йдеться про лексичні одиниці, які використовуються умовно в певних структурних фреймах. У трактуванні Ч. Філлмора фрейми – когнітивні структури, знання яких передбачається концептами або поняттями (смысловое значення знака, відмінне від значення денотата), репрезентованими словами [13, с. 25]. Лексема в свою чергу зустрічається у багатьох фреймах, різних за розміром та специфікою, або в декількох [9, с. 240]. До того ж, на думку Р. Ленекера, деякою

мірою значення лексеми визначається фреймами, в яких вона зустрічається' [9, с. 241]. Ці твердження особливо актуальні для вивчення дієслівних лексем, адже їх значення не є чітко окреслене і більше залежить від контексту, у порівнянні з іменниками. Без сумніву, інструментарій когнітивної граматики сприяє у вивченню глибинної семантики дієслівних лексем, а також дієслівної полісемії на морфологічному та синтаксичному рівнях. Праці з генеративної та когнітивної лінгвістики наголошують на варіантності в реалізації аргумента (висловлення, що допомагає завершити зміст предиката) [10, с. 11].

Емотивна лексика, як зазначає Л. Г. Бабенко, є ситуативною у своїй денотативній основі, а емотивна ситуація нерозривно пов'язана із суб'єктом, що відчуває емоцію та об'єктом, що викликає емоцію. Саме тому дієслівні одиниці найбільш пристосовані до вираження емоцій у мові. Дієслова позначають емоції як емоційний стан (*сумувати – to grieve*), становлення емоційного стану (*налякатися – в англ. позначається лише конструкцією дієслово + дієприкметник/ прикметник: to get scared*), емоційне ставлення (*обожнювати – to adore*), емоційний вплив (*утішати – to comfort*) та як зовнішній вияв емоцій (*обіймати, цілувати – to kiss, to embrace*) [2, с. 65]. Емотивні дієслова обов'язково ' спрямовані на сферу суб'єкта і / або об'єкта' [5, с. 139]. Таким чином, вивчаючи характеристики емотивної дієслівної лексики, безперечно слід звертати увагу на суб'єкт та причину емоцій.

Дієслова емоцій (*verbs of emotions*) разом із дієсловами пізнання (*verbs of cognition*) та дієсловами сприйняття (*verbs of perception*) належать до категорії ментальних дієслів (*mental verbs*). Предикатно-аргументна структура ментальних дієслів передбачає семантичну роль Експерієнсера. Кеммер (1993) зауважує, що саме розмаїття засобів вираження Експерієнсера відрізняє емотивні стани від інших ментальних станів [6, с. 211].

Дієслова, що позначають емоції, в мовознавстві також називають "дієсловами психологічного стану" (*verbs of psychological state*) (Levin 1993). Ці дієслова, також відомі як *psych verbs*, широко вивчаються в синтаксичній площині. *Psych predicates* або предикати, які позначають стан (часто тлумачаться як предикати з Експерієнсером). Експерієнсери залежно від синтаксичної функції поділяються на три групи [10, с. 11].

– Суб'єкт – Експерієнсер:

*The trustees apparently **adore**' her and all agree she's a powerful fund-raiser, committed to building up* [COCA, Mag].

*I **dread** to think what the panic will be, and you can not blame people* [COCA, Fic].

– Об'єкт – Експерієнсер:

*"Both sides are constantly doing things that **irritate** each other," said Elizabeth C. Economy, director of Asia studies* [COCA, News].

*Would it **terrify** you if I told you I just came pretty close to freaking out?* [COCA, Fic]

– Датив – Експерієнсер:

*The festival at the Bellevue Berry Farm provided two weekends of entertainment designed to **delight** peasants and royalty alike* [COCA, News].

The freshness of the day and on an overwhelming feeling of freedom, exhilarate them. [COCA, Fic].

Таким чином, Експерієнсер (Experienter або Receiver) функціонує як отримувач емоцій або той, хто переживає дану емоцію.

Психолінгвісти Філіп Джонсон-Леард та Кейт Оутлі (1989) у своїй репрезентативній вибірці слів, які позначають емоції, проаналізували 590 лексем на матеріалі різних джерел (Fehr and Russell's corpus, Clore et al's corpus, Tiller's corpus). Увесь корпус базується на п'яти фундаментальних емоціях: щастя, сум, гнів, страх та відроза. Загалом у дослідженні розглянуто іменники, прикметники та дієслова. Цікаво, що дієслова зустрічаються лише двох типів: дієслова емотивного відношення та каузативні дієслова. **Емотивні відношення (Emotional relations)** – це відношення між суб'єктом, який переживає емоцію та об'єктом цієї емоції: *James fears Joan*' [15, с. 98]. Прикладами даного типу є дієслова *to detest, to enjoy, to despise, to mourn, to admire, to hate, to adore, to worship*. **Каузативні дієслова (Causatives)** натомість виражають відношення між причиною емоції та особою, яка відчуває цю емоцію: *The news annoyed the President*' [15, с. 100]. Йдеться про наявність семи 'cause' у структурі лексичного значення дієслівної одиниці. Причиною або джерелом даної емоції може виступати особа, річ або подія. В англійській лінгвістичній літературі для позначення причини вживаються терміни (ролі) cause – причина, source – джерело, stimulus – спонук. Цікаво, що деякі каузативи стосуються причин, які не є об'єктом емоції (*Joan frightened James*: Джоан не виступає об'єктом Джеймсового стану переляку, оскільки він міг бути наляканий її вчинком, не усвідомлюючи цього). Натомість інші каузативи такі, як *to intimidate (Joan intimidated James)* належать до причини і об'єкта емоції. [15, с. 101]. До каузативних дієслівних лексем належать *to trouble, to agitate, to appal, to console, to hassle, to outrage, to bewitch, to repel, to wound*. Перехідність є обов'язковою ознакою каузативних дієслів. Корпус включає понад 180 предикативних одиниць із семою каузативності, які позначають спричинення не лише наведених вище п'яти базових емоцій, а й причини інших емоцій:

– *to move- to cause to feel an emotion and have strong feelings*

– *to enthuse – to cause to feel excitement and enthusiasm*

– *to surprise- to cause to feel surprised, caused by something happening suddenly or unexpectedly.*

Наведені дані підтверджують той факт, що *psych verbs*, які вивчаються в лінгвістиці, є саме діадичними реляційними та каузативними дієсловами, що включають предикати із Суб'єктом – Експерієнсером та Об'єктом – Експерієнсером відповідно. Поняття останнього розширене та тлумачиться включно з Дативом – Експерієнсером. У першому випадку дієслова емотивного відношення з'являються у синтаксичних структурах, в яких простежується збіг Експерієнсера з Суб'єктом. У другому випадку каузативні дієслова характеризуються структурою, де Експерієнсер виступає граматичним об'єктом (додатком) і в теоріях аргумент-структури називаються дієсловами з Об'єктом – Експерієнсером. (Croft 2012; Dowty 1991; Levin & Rappaport 2005)[10, с. 18].

Для прикладу, розглянемо вживання дієслівної лексеми *to overwhelm* у двох варіантах:

(1) *But sudden rage fueled by hunger and exhaustion **overwhelmed** him* [COCA, Fic].

Причина емоції= sudden rage

Дієслово, що позначає емоцію = overwhelmed

Експерієнсер = he

(2) *He was overwhelmed by sudden rage fueled by hunger and exhaustion.*

Причина емоції = sudden rage

Дієслово, що позначає емоцію = was overwhelmed

Експерієнсер = he

Варто зазначити, якщо у реченні суб'єкт та причина емоції збігаються, як у прикладі (1), то дієслово виражене активною діатезою і виконавцем дії є підмет. Якщо ж в реченні збігаються суб'єкт та Експерієнсер, як в прикладі (2), то речення схематизує пасивну діатезу. Окрім того, в англійській мові ситуації, описані предикатами із Об'єктом – Експерієнсером, можуть бути пов'язані з певним місцем та часом. Натомість стани, виражені предикатами із Суб'єктом – Експерієнсером, не можуть бути прикріплені до позначки на лінії часу (порів. (1) і (2)) [10, с. 21].

(1) *So I surprised her last night with tickets* [COCA, Blog].

(2) *Brothers and Ursula adored him* [COCA, Web].

Як зазначає А. Вежбицька, коли йдеться про емоції, у слов'янських мовах значна роль належить саме дієсловам [16, с. 227]. Також дослідниця стверджує, що емоції в даній групі мов, як правило, виражають неперехідні (позначають 'активні' емоції), а також часто рефлексивні (зворотні) дієслова. Натомість англійська мова для позначення емоцій зазвичай використовує конструкції з прикметниками та дієприкметниками. Це зумовлене тенденцією до номінації емоційних станів через прикметники, визначену уявленням про емоційний стан як властивість суб'єкта. [3, с. 179]. На думку А. Вежбицької, це свідчить про семантичні та культурні відмінності між слов'янськими та англійською мовами. Підтвердження цієї думки, а також новітні підходи спостерігаємо у працях К. Дзівірек та Б. Левандовської-Томашчик. Їх зіставне дослідження польських та англійських лексем з емотивним компонентом проводилося на матеріалі даних корпусу та із застосуванням підходу когнітивної граматики. К. Дзівірек та Б. Левандовська-Томашчик розглянули всі основні частини мови, що використовуються в обох мовах для вираження емоцій, особистісно- оцінних характеристик, вигуків, заяв про згоду/ незгоду та коментарів з емоційним забарвленням [12, с. 5]. Їхні спостереження можна екстраполювати і на українську мову.

В українській мові до дієслів на позначення емоцій належить значна кількість зворотних дієслів. Ці дієслова вказують на внутрішній стан суб'єкта, його настрої, переживання. Досліджувані дієслова з постфіксом *-ся(сь)* виражають зворотну дію, спрямовану на суб'єкт, який одночасно виступає і її об'єктом. У лінгвістичних працях часто тлумачаться як збіг агенса (виконавець дії/ активний учасник ситуації, який здійснює дію) та пацієнса (отримувач дії).

Сучасний афікс *-ся(сь)* є давньою короткою формою зворотного займенника *себе* у знахідному відмінку однини. Цей зворотний займенник може додатково підкреслювати зворотність, що особливо характерно для фразеологічних зворотів: *взяти себе в руки, землі під собою не чути* тощо.

Порівняємо зворотні дієслова в українській мові та їх відповідники в англійській мові :

Журитися – to sorrow; хвилюватися – to worry; любитися- to admire;

дивуватися- to wonder; почуватися – to feel ; нишатися – to be proud

Дослідники, серед яких К. Дзівірек та Б. Левандовська-Томашчик, стверджують, що зворотні емотивні дієслова є неперехідними [12, с. 6–7].

Конструкції з прикметником та дієприкметником, як було зазначено вище, характерні для англійської мови: *мишитися – to be glad; сердитися – to be angry; розхвилюватися – to get agitated; боятися – to feel scared.*

В українській мові певні лексеми не вживаються без постфіксу *-ся*: *боятися – to be afraid; сміятися – laugh*. Виняток становлять каузативні перехідні дієслова (*налякати – to frighten, здивувати – to surprise, засмутити – to sadden, розчарувати – to disappoint, заспокоїти – to soothe*), а також інші дієслова, до прикладу, *любити – to like, кохати – to love, ненавидіти – to hate, горювати – to grieve, скучати – to miss.*

Розглянемо постфікс *-ся* в українській мові та зворотний займенник в англійській мові: *Поводьтеся пристойно! Behave yourself! Help yourself to some cake! Пригощайтеся! Enjoy yourself! Розважайтеся!*

Таким чином, предикатно-аргументна структура емотивних дієслів англійської мови передбачає обов'язкову наявність аргумента Екперієнсера, який може виступати в різних синтаксичних функціях. Схожа глибинна семантика емотивних дієслів англійської та української мов знаходить відмінне вираження у поверхневій структурі, віддаючи перевагу різним синтаксичним структурам. В українській мові значна частина дієслівної емотивної лексики виражена неперехідними, зворотними дієсловами з постфіксом *-ся*, в той час як в англійській мові характерними є вживання конструкцій з прикметниками та дієприкметниками.

Враховуючи дані усіх досліджень, варто зазначити, що досі проблемним залишається трактування поняття 'емотивність предикатних одиниць', адже категорія емотивності актуалізується в контексті, тому подальші дослідження сполучуваності з застосуванням корпусного аналізу видаються доцільними та перспективними.

Література

1. Апресян Ю. Д. Отечественная теоретическая семантика в конце 20 столетия. *Известия РАН. Серия литературы и языка*. Москва : Наука, 1999. Вып. 4. Т. 58. С. 39–53.
2. Бабенко Л. Г. Лексические средства обозначения эмоций в русском языке. Свердловск : Изд-во Урал ун-та, 1989. 184 с.
3. Бессонова О. Л., Сарбаш О. С., Трофімова О. В., Олійник С. В., Стоянова І. Д. Процедури контекстуального аналізу в різноструктурних мовах. *Типологічні, зіставні, діахронічні дослідження*. Т. 7. Донецьк : ДонНУ, 2012. 360 с.
4. Вежбицькая А. Понимание культур через посредство ключевых слов / Пер. с англ. А. Д. Шмелева. Москва : Языки славянской культуры, 2001. 288 с.
5. Уфимцева А. А. Лексическое значение. Москва: Наука, 1986. 239 с.
6. Wędkowska-Korczyk A. Verbs of Emotion with se in Slovene: Between Middle and Reflexive Semantics. *A Cognitive Analysis. Cognitive Studies*. Issue No. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk, 2014. No.14. P. 203 – 218.
7. Dziwirek K. Lewandowska-Tomaszczyk B. Complex Emotions and Grammatical Mismatches: A Contrastive Corpus-Based Study. – New York: De Gruyter Mouton, 2010. 189 p.
8. Lakoff G. Johnson M. *Metaphors We Live by*. Chicago: The University of Chicago Press, 1980. 354 p.
9. Langacker R. W. *Cognitive Grammar. A Basic Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2008. 562 p.

10. Rozwadowska B. Willim E. The puzzle of psychological verbs: (why) are emotion verbs grammatically special? From motion to emotion : aspects of psychical and cultural embodiment in language. Frankfurt am Main : Peter Lang Edition, 2016. P. 11–27.
11. COCA : The Corpus of Contemporary American English. 1990 – 2019. URL : <https://www.english-corpora.org/coca/>
12. Dobrowolska M. Cognitive grammar methods in the study of Polish emotion verbs. University of Wrocław. P. 1 – 13. URL: https://www.academia.edu/12899092/Cognitive_Grammar_Methods_in_the_Study_of_Polish
13. Fillmore Ch. J. Frame semantics and the Nature of language. Annals of New York Academy of Sciences. P. 20 – 32. URL : <http://www.icsi.berkeley.edu/pubs/ai/frame semantics76.pdf>
14. Instytut Slawistyki Polskiej Akademii Nauk
15. Johnson-Laird, P. N. Oatley K.. The language of emotions: An analysis of a semantic field. Cognition and Emotion. 1989. P. 81–123. URL : https://www.researchgate.net/publication/247923590_Oatley_K_The_language_of_emotions
16. Wierzbicka, Anna. 'Adjectives vs. Verbs: The Iconicity of Part-of-Speech Membership'. Syntactic Iconicity and Linguistic Freezes. Marge E. Landsberg (ed.), Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 1995. P. 223-245 URL: <https://books.google.com.ua/books?hl=uk&lr=&id=2nMDpKSO1EC&oi=fnd&pg=PA223&dq>